

BIBLIOMETRIJSKA ANALIZA OBJAV O ŠOLSKIH KNJIŽNICAH V BIBLIOTEKARSKIH IN PEDAGOŠKIH SERIJSKIH PUBLIKACIJAH V LETIH 1945 - 1999

Franceska Žumer
Primož Južnič

Oddano: 15.06.2001 – Sprejeto: 01.10.2001

Izvorni znanstveni članek
UDK 02 : 05 : 001.891.32«1945-1999»
UDK 37 : 05 : 001.891.32«1945-1999»

Izvleček

Bibliometrijska analiza objav o šolskih knjižnicah v bibliotekarskih in pedagoških serijskih publikacijah v letih 1945 do 1999 obsega 739 bibliografskih enot. Upoštevani so vsi zapisi o šolskih knjižnicah, tako tisti, ki v celoti obravnavajo problematiko šolskih knjižnic, kot tisti, katerih osnovna problematika so druga področja, predvsem področji bibliotekarstva in šolstva. Šolske knjižnice so v celoti upoštevane v 511 objavah (69,15% vseh objav), od teh jih je z referencami opremljenih 110 (14,88% vseh objav). Rezultati bibliometrijske analize kažejo, da je šolsko knjižničarstvo mlado, razvijajoče se področje. To dokazujejo naslednja dejstva: nizko število objav znanstvenih člankov (3 ali 0,40%), majhno število člankov z referencami (110 ali 21,25% vseh objav), majhno število referenc na članek (7,31), veliko število referenc v monografijah (393 ali 48,8% vseh referenc).

Ključne besede: šolske knjižnice, bibliotekarske serijske publikacije, pedagoške serijske publikacije, "1945-1999", bibliometrija, bibliometrijska analiza, citiranje, znanstveno raziskovanje

Original scientific article
UDC 02 : 05 : 001.891.32«1945-1999»
UDC 37 : 05 : 001.891.32«1945-1999»

Abstract

The bibliometrical analysis of publications on school libraries in library and education serials in the years 1945 – 1999 considers 739 bibliographical units. All written records on school libraries are included, as well as those which deal with the topic of school libraries and those whose topic includes other areas, such as librarianship and education system. 511 (69.15%) articles, which are taken into consideration deal with school libraries, 110 (14.88%) of them have citations. The results show that school librarianship is relatively young and is still in the process of development. This is confirmed by the following: low number of scientific articles (3 or 0.40%), low number of articles with citations (110 or 21.25%), low number of citations per article, high number of citations in monographies (393 or 48.8% of all citations).

Key words: school libraries, education serials, library serials, "1945 - 1999", bibliometrics, bibliometrical analysis, citation, scientific research

ŽUMER, Franceska; PRIMOŽ JUŽNIČ: The bibliometrical analysis of publications on school libraries in library and education serials in the years 1945 – 1999. Knjižnica, Ljubljana, 45(2001)3, xx-xx

1 Uvod

O bibliotekarski in pedagoški dejavnosti šolskih knjižnic je bilo v zadnjih desetih letih napisanih nekaj priročnikov (Vzgojno-izobraževalno..., 1990; Vzgojno-izobraževalno ..., 1993 in 1995; Novljan in Steinbuch, 1994; Vodnik..., 1999) in objavljenih več strokovnih prispevkov v serijskih publikacijah. Zato lahko sklepamo, da je to področje knjižničarskega dela in bibliotekarske stroke, ki se v Sloveniji prav v tem času hitro razvija in gradi. Ta razvoj smo želeli posebej obdelati in sistematizirati.

Vsaka stroka in znanstveno področje ima svoj zgodovinski razvoj, ki mu lahko sledimo s spremljanjem strokovnih objav, pripravljenih na osnovi strokovnega dela, in znanstvenih objav rezultatov raziskovalnega dela. Kot posebno primerne metode za takšne analize so se izkazale bibliometrijske metode.

Bibliometrija je sorazmerno mlada znanstvena poddisciplina v okviru bibliotekarske in informacijske vede, ki se je pojavila v 60., na začetku 80. pa postane samostojna znanstvena disciplina. Bibliometrija (ang. bibliometrics, iz gr. biblos knjiga) je raziskovanje kvantitativnih aspektov in diseminacije uporabe zapisanih (znanstvenih) informacij. Razvija različne metode in modele, ki nimajo samo teoretičnega, marveč tudi vse večji uporabni (aplikativni) značaj. Bibliometrija se torej ukvarja z objavami, ki so rezultat strokovnega in znanstvenega dela. Rezultate bibliometrijskih raziskav uporabljamo za:

- merjenje vpliva in pomena objav posameznikov oz. raziskovalnih skupin,
- merjenje vpliva in pomena ter oceno posameznih znanstvenih revij in drugih publikacij,
- ovrednotenje vpliva in uspešnosti posameznih raziskovalnih politik,
- kot pomoč pri nabavi oz. dostopu do relevantnih virov primarnih dokumentov, kot pomoč pri iskanju relevantnega gradiva (Južnič, 1998).

Tej razdelitvi oz. prikazu uporabe bi morali dodati še bibliometrijske raziskave, ki imajo kot svoj predmet raziskovanje razvoja določene stroke ali strokovnega področja. Teh je sicer manj, saj je za takšno analizo potrebnega veliko več raziskovalnega dela; poleg poznavanja bibliometrijskih metod pa takšna raziskava zahteva tudi poznavanje določene stroke ali področja.

V tem besedilu bi zato želeli prikazati, da je z bibliometrijskimi metodami možno tudi spremljati razvoj stroke in dobiti rezultate, ki nam na kvantitativen način odkrivajo določene

značilnosti tega razvoja. Interpretacija le-teh pa je veliko bolj utemeljena, če jo kombiniramo s poznavanjem področja ali stroke.

Bibliometrija je v zadnjem desetletju dobila svoje mesto tudi v Sloveniji, interes za njene rezultate je vse večji. Vendar je ta interes žal preveč omejen le na t.i indekse citiranja (Citation Index), ki jih praviloma uporabljamo zaradi njihove enostavnosti in vseobsežnosti. Vendar raziskave kažejo, da so indeksi citiranja na področju biomedicinskih in naravoslovnih ved primerno merilo, da pa so veliko manj primerne za področje družbenih in humanističnih ved. Predvsem so enostransko usmerjeni prav v družbenih vedah. Podatki kažejo, da so kar 60% člankov, indeksiranih v SSCI, napisali avtorji iz ZDA. Ta odstotek je še veliko večji, če gledamo citirane članke, saj avtorji iz ZDA praviloma citirajo le članke svojih sonarodnjakov (Ingwerson, 2000).

Tako imajo bibliometrijske analize, ki jih opravljamo na Slovenskem, še posebno vrednost, saj na tak način oblikujemo bazo podatkov o slovenskih objavah, ki bi lahko v bodočnosti delovala kot slovenski indeks citiranja (Jambrovič, Marinčič in Južnič, 1999/2000). To velja še posebej za bibliotekarstvo, saj je pomembno, da se bibliometrija uveljavi prav v okviru te stroke. Zato smo se tudi odločili za analizo bibliotekarstva in v njegovem okviru za področje šolskih knjižnic v osnovnem in srednjem šolstvu. Sem uvrščamo knjižnice v osnovnih, srednjih in glasbenih šolah, dijaških domovih in v šolah s posebnimi potrebami. Ne zanima nas le mesto šolskih knjižnic v okviru bibliotekarstva, ampak tudi v okviru vzgoje in izobraževanja.

Bibliometrijskih analiz za področje bibliotekarstva smo do danes v Sloveniji opravili že nekaj, od danes že klasične analize, narejene v osemdesetih letih (Popovič, Ambrožič in Južnič, 1984), novejša (Likar, 1997) in specifičnih analiz povezanosti slovenskega bibliotekarstva z mednarodnimi tokovi (Tomšič, Sever in Južnič, 2001). Na področju šolskega knjižničarstva smo doslej zasledili dve bibliometrijski analizi: prva je obdelovala članke o šolskih knjižnicah v reviji Knjižnica za obdobje 1984 – 1996 (Steinbuch in Polič, 1997), druga pa revijo Šolska knjižnica za obdobje 1991 – 1996 (Reščič-Rihar in Žumer, 1997). V omenjenih primerih gre za analizi krajšega časovnega obdobja.

2 Raziskovalni rezultati

Objave o šolskih knjižnicah smo poiskali v bibliotekarskih in pedagoških serijskih publikacijah, ker menimo, da se objave o šolskih knjižnicah nahajajo na obeh strokovnih področjih. Iz razvida temeljnih nalog šolske knjižnice po Idejnem načrtu šolskih knjižnic

(1995) sta razvidni pedagoška in bibliotekarska dejavnost šolske knjižnice, ki v harmoničnem usklajevanju in dopolnjevanju nudita optimalne pogoje za izobraževanje informacijsko pismenih posameznikov. Zato je tudi utemeljeno upoštevati objave v serijskih publikacijah iz obeh področij.

Pri izboru prispevkov smo upoštevali vse objave¹ o šolskih knjižnicah. Za tak kriterij smo se odločili zato, ker do sedaj še nismo imeli na enem mestu zbranih vseh objav o šolskih knjižnicah. Izhajali smo iz predpostavke, da za prikaz zgodovinskega pregleda razvoja šolskega knjižničarstva niso pomembni samo strokovni in znanstveni članki², ampak tudi informativni prispevki oz. poročila³. Podatkovna zbirka objav o šolskih knjižnicah v bibliotekarskih in pedagoških serijskih publikacijah predstavlja **vse zapise o šolskih knjižnicah**. Izbrali smo tiste, ki šolske knjižnice obravnavajo le delno, bodisi ob drugih vrstah knjižnic na bibliotekarskem področju, ali v okviru področij vzgoje in izobraževanja na pedagoškem področju, in seveda tiste, ki v celoti obravnavajo tematiko šolskih knjižnic. Nastala podatkovna zbirka objav o šolskih knjižnicah je osnova ne le za kvantitativne temveč tudi morebitne kvalitativne analize šolskega knjižničarstva, ki smo se je tu le dotaknili. Podatkovna zbirka – bibliografija vseh objav o šolskih knjižnicah v bibliotekarskih in pedagoških serijskih publikacijah - je podlaga za analizo objav. Glede na to smo sestavili podatkovno **zbirko člankov**, ki vključuje le tiste objave, katerih vsebina v celoti obravnava problematiko šolskih knjižnic in imajo navedene reference, navedbe, citate, vire oz. literaturo.

¹ Termin *objava* v nadaljevanju uporabljamo za poimenovanje katerekoli zapisa ne glede na njegovo tipologijo, mesto objave enega ali večih avtorjev v serijskih publikacijah. Mišljena je objava v najširšem pomenu besede, izvirni znanstveni članek, pregledni znanstveni članek, strokovni članek, poljudni članek, leposlovni prispevek, razprava, poročilo, poročilo o razvojno–raziskovalni nalogi, bibliografija, poročilo o raziskovalni nalogi, intervju, objavljena recenzija, prikaz ali kritika, predgovor, spremna beseda itd.

² Termin *članek* uporabljamo za poimenovanje tistih objav, ki se po tipologiji Ministrstva za znanost, šolstvo in šport uvrščajo med strokovne in znanstvene članke, imajo navedene reference oz. citirano uporabljeno literaturo in vire. Pri analizi smo v člankih zasledili precej neenotnosti glede navajanja referenc. Nekateri avtorji ločujejo med referencami, literaturo in viri oz. uporabljeno literaturo, pri drugih avtorjih tega ne moremo razlikovati oz. ni mogoče ugotoviti, ali gre za prave reference ali le navajanje literature. V našo podatkovno zbirko smo zajeli vse tiste članke, v katerih smo zasledili katerekoli izmed omenjenih oblik citiranja oz. navajanja virov.

³ Take objave so npr. popisi knjižničarskih delavcev, ki so opravljali strokovne izpite (Pintarič, 1974; 1975,), saj na osnovi dobljenih podatkov sledimo časovnemu toku zaposlovanja šolskih knjižničarjev in njihovem strokovnemu razvoju. Upoštevali smo tudi poročila stanovskih organizacij, npr. Društva bibliotekarjev Slovenije oz. Zveze bibliotekarskih društev Slovenije, Zveze društev pedagoških delavcev Slovenije, kjer lahko sledimo zanimanju društva za šolske knjižnice oz. kjer je opaziti potrebo šolskih knjižničarjev samih po pridružitvi drugim strokovnim delavcem šole in zgodovinski pojavnosti knjižničarjev v njihovi sredini ter razvoju Sekcije za šolske knjižnice, ki je bila v zgodovini šolskega knjižničarstva kot stanovska organizacija pobudnica številnih novosti v šolskih knjižnicah, sodelovala je pri nastajanju pomembnih dokumentov za razvoj šolskih knjižnic, pri zakonodaji, podajala je svoja mnenja pri vpeljevanju novosti, itd.

Za analizo vseh objav o šolskih knjižnicah v bibliotekarskih in pedagoških serijskih publikacijah na Slovenskem v obdobju 1945 – 1999 smemo trditi, da je to tudi analiza šolskega knjižničarstva tega obdobja kot ene izmed vrst knjižnic⁴.

2.1 Hipoteze

Glede na doslej opravljene bibliometrijske raziskave v slovenski bibliotekarski stroki (Popovič, Ambrožič in Južnič, 1984; Likar, 1997; Žitnik, Majzelj in Južnič, 1998; Drolc, 1999) in še posebej na področju šolskega knjižničarstva (Steinbuch in Polič, 1997; Rešič-Rihar in Žumer, 1997) predvidevamo, da bodo nekatere značilnosti celotnega knjižničarstva veljale tudi za šolsko knjižničarstvo kot ožje področje, in sicer:

1. Število vseh objav in število člankov je največje v devetdesetih letih.
2. Število objavljenih člankov z referencami je sorazmerno majhno v primerjavi s številom vseh objavljenih prispevkov oz. objav.
3. Majhno število avtorjev je napisalo veliko število objav in člankov, večina avtorjev pa je napisala eno objavo oz. en članek.
4. Večinoma so članke napisali posamezniki, več-avtorskih prispevkov je malo.
5. Število referenc oz. citatov na posamezni članek je relativno nizko.
6. Avtorji so citirali večinoma slovenske vire s področja bibliotekarstva in pedagoških ved, glede na interdisciplinarnost šolskega knjižničarstva pa tudi s področja ekonomije in književnosti.

2.2 Metodologija

Podatkovna zbirka objav o šolskih knjižnicah v bibliotekarskih in pedagoških serijskih publikacijah v letih 1945 do 1999 obsega 739 bibliografskih enot. Upoštevali smo vse prispevke, ki kakorkoli omenjajo šolske knjižnice, in smo jih poimenovali objave⁵, kar predstavlja podatkovno zbirko za raziskavo zgodovine šolskih knjižnic⁶.

⁴ Poleg splošnih, specialnih, visokošolskih in nacionalne knjižnice.

⁵ Termin *objava* v nadaljevanju uporabljamo za poimenovanje kateregakoli zapisa ne glede na njegovo tipologijo, mesto objave enega ali večih avtorjev v serijskih publikacijah. Mišljena je objava v najširšem pomenu besede, izvorni znanstveni članek, pregledni znanstveni članek, strokovni članek, poljudni članek, leposlovni prispevek, razprava, poročilo, poročilo o razvojno–raziskovalni nalogi, bibliografija, poročilo o raziskovalni nalogi, intervju, objavljena recenzija, prikaz ali kritika, predgovor, spremna beseda itd.

⁶ Poleg kvantitativnih analiz bomo naknadno na podlagi obstoječe podatkovne zbirke izdelali tudi kvalitativno raziskavo zgodovine šolskih knjižnic v obdobju 1945 do 1999.

Drugo podatkovno zbirko smo sestavili po načelu izbiranja, saj so vanjo vključeni le članki, in obsega 110 bibliografskih enot, ki v celoti obravnavajo tematiko šolskih knjižnic⁷ in imajo navedene vire.

Podatkovni zbirki sta analizirani z metodami združevanja, štetja, računanja odstotnih deležev in grafično predstavljeni s programom Microsoft Excel.

Pri razvrščanju člankov glede na tipologijo članka, smo si pomagali s podatkovno zbirko COBIB za tiste objave, ki so v njej. Pri drugih bibliografskih enotah smo upoštevali tipologijo razvrščanja po metodologiji Ministrstva za šolstvo, znanost in šport (Tipologija..., 2000).

2.3 Bibliometrijska analiza

Izdelali smo dve bibliometrijski analizi. Podatkovna zbirka prve bibliometrijske analize obsega 739 bibliografskih enot objav o šolskih knjižnicah v bibliotekarskih in pedagoških serijskih publikacijah. Druga podatkovna zbirka zajema 804 bibliografskih enot citiranih virov iz 110 izbranih člankov z referencami, citati oz. navedeno literaturo in viri.

Bibliometrijska analiza podatkovne zbirke objav⁸ o šolskih knjižnicah v pedagoških in bibliotekarskih serijskih publikacijah vsebuje naslednje analize:

- analizo objav po letih,
- analizo objav glede na vir objave,
- analizo tipologije objav in medsebojne primerjave,
- analizo avtorjev objav.

Bibliometrijska analiza referenc vsebuje naslednje analize:

- analizo podatkovne zbirke referenc,
- analizo raziskovalne fronte,
- analizo citiranosti avtorjev,
- vire referenc,
- starost referenc,
- jezik referenc.

⁷ Objave, ki le delno omenjajo šolske knjižnice, so pomembne le za sledenje kontinuitete razvoja šolskih knjižnic, ne bi pa dobili realnih rezultatov analize citiranja.

⁸ V naslovih analiz navajamo izraz objav, čeprav je v nadaljevanju analize razvidno, da smo posebej raziskovali objave in članke.

3 Rezultati

3.1 Rezultati bibliometrijske analize objav

3.1.1 Analiza objav po letih

Prva objava o šolskih knjižnicah je bila v letu 1948 in do leta 1999 sta bili samo dve leti brez objav o šolskih knjižnicah, in sicer leti 1949 in 1951. V ostalih letih je bilo različno število objav, od ene objave v letu 1948 do 60 objav v letu 1992. Objave po desetletjih se z veliko prednostjo povzpnejo v devetdesetih letih, ko je bilo objavljenih kar štirikrat več prispevkov kot v osemdesetih letih, v šestdesetih in sedemdesetih letih pa je bilo le za desetino objav, ki so bile objavljene v devetdesetih.

3.1.2 Analiza objav glede na vir objave

Do leta **1957**, ko je začela izhajati revija Knjižnica, zasledimo objave o šolskih knjižnicah le v pedagoških serijskih publikacijah, predvsem v štirinajstdnevniku Prosvetni delavec. Značilnost objav je bila, da je Prosvetni delavec kot glasilo Ministrstva za prosveto in kulturo objavljaj prispevke o vseh vrstah knjižnic, prinašal poročila in zapise s sej Sveta za prosveto in kulturo LRS, kjer zasledimo le delne omembe šolskih oz. šolarskih⁹ knjižnic. V tem obdobju so bile poleg učiteljskih knjižnic po šolah največkrat locirane splošne knjižnice. V **60. letih** se v Prosvetnem delavcu poleg splošnih vprašanj na področju knjižničarstva pojavi prva obširnejša objava s konkretno vsebinsko opredelitvijo šolskih knjižnic (Rijavec, 1961)¹⁰.

⁹ Do šestdesetih let zasledimo izraz šolarske knjižnice, šele kasneje se pojavi izraz šolske knjižnice.

¹⁰ Med zaključki problematike slovenskega knjižničarstva v točki 2 preberemo, da bo potrebno "uresničiti aktivno sodelovanje pri pošolskem, zlasti strokovnem izobraževanju, ki je s šolsko reformo dobilo izrazito množičen pomen; postalo je sestavni del strokovnega izobraževanja delavcev, bodisi, da je to vključeno v sistem šolskega izobraževanja ali pa ga nudijo samostojne ustanove, delavske univerze in podobno. Vlogo knjižnic s prioritetenim in dopolnjenim knjižničnim fondom (zlasti na področju uporabnih ved) v tej dejavnosti ni težko zamisliti. Predmetniki današnjih nižjih in srednjih šol so zelo ozki. Učenci ne morejo dobiti v šolah vsega onega splošnega in praktičnega znanja, ki ga življenje terja od njih. Zato je nujno in logično, da šolske knjižnice ob primernem sodelovanju pedagoških delavcev prevzamejo del izobraževanja, v prvi vrsti v pošolski dobi in v nadaljnjem razvoju človeka. Fondi šolskih knjižnic so iz razumljivih razlogov precej skromni (žal, večinoma preskromni), da bi krili vse potrebe učencev, še veliko bolj pa potrebe učnega osebja."

V točki 4 nadalje piše: "Posebno pozornost zaslužijo pionirske knjižnice oz. mladinski oddelki ljudskih knjižnic ter šolske knjižnice. Prvih (pionirskih) je odločno premalo, druge (šolske) pa so zelo pomanjkljivo oz. premalo strokovno vodene in marsikje s pomanjkljivo in nesodobno knjižnično zalogo. Vprašanje šolskih knjižnic (zadostnih kreditov, primerne knjižnega fonda in strokovno usposobljenih knjižničarjev) je po našem mnenju zelo važno in zasluži resno pozornost in učinkovito rešitev."

V Prosvetnem delavcu je bila prva objava o ureditvi šolskih knjižnic (Žagar, 1962)¹¹, ki obravnava konkretne predloge za ureditev knjižnic v šolah.

Z začetkom izhajanja revije Knjižnica se temeljne strokovne objave o šolskih knjižnicah za dve desetletji selijo na področje bibliotekarstva. V nadaljevanju v analizi raziskovalne fronte smo ugotovili, da je Knjižnica objavljala največ in tudi najpomembnejše članke za razvoj šolskih knjižnic (npr. Filo, Šircelj).

V **80. letih** se pojavi pedagoška revija Vzgoja in izobraževanje, ki postane osnovni vir za objavlanje člankov s pedagoško vsebino, vendar ima odstotkovno oz. po številu objav revija Knjižnica, ki prinaša objave s pedagoškimi in bibliotekarskimi vsebinami, še vedno prednost pred revijo Vzgoja in izobraževanje.

Pomembna prelomnica je **leto 1991**, ko je začela izhajati revija Šolska knjižnica¹², ki je v devetih letih prinesla 237 objav, kar pomeni 51,19% vseh objav v letih 1991 do 1999 oz. 32% objav nasploh. Tretjini vseh objav sledimo v reviji Šolska knjižnica. Šolska knjižnica je prispevala tudi večji del števila člankov v pedagoških serijskih publikacijah. V tej reviji srečamo tudi drugi najpogosteje citirani članek: Idejni načrt razvoja šolskih knjižnic.

Število objav v bibliotekarskih serijskih publikacijah se je v primerjavi s prejšnjimi desetletji prav tako povečalo. Najpogostejši vir objave je mesečnik Knjižničarske novice, ki je naslednik Obvestil Republiške matične službe.

Kontinuiteto v 90. letih na področju bibliotekarskih revij nadaljujeta reviji Knjižnica in Knjižničarske novice: prva pokriva področje člankov, druga pa ostalih vrst objav; na pedagoškem področju revija Šolska knjižnica in štirinajstdnevnik Šolski razgledi (prej Prosvetni delavec), prva kot strokovna revija šolskih knjižničarjev in drugi kot informativni časopis.

3.1.3 Analiza tipologije objav in medsebojne primerjave

¹¹ Avtor zapiše, da "bi knjižnica morala biti organski del šole, žal pa je v mnogih primerih le njen privesek". Nadalje avtor piše o nujnosti pomlajevanja knjig, omenja bibliografske sezname in posvet z učitelji ob nakupih. Našteje knjižne zbirke, ki so v vsaki knjižnici, 4 naslove periodike, kot problem omenja "starinske kataloge v obliki knjig". Svetuje, da bi morali imeti "več katalogov za statistiko", pri čemer avtor misli sezname, saj omenja npr. novitete po avtorjih za učiteljsko knjižnico in po naslovih za pionirsko knjižnico.

¹² *Šolsko knjižnico* smo uvrstili med pedagoške serijske publikacije, ker jo izdaja Zavod Republike Slovenije za šolstvo in ker smo v vsebinski analizi ugotovili, da odstotkovno na prvem mestu izstopajo objave in članki s pedagoškimi vsebinami.

Večina revij je objavljala vse vrste objav, polovico vseh objav (361 ali 48,85%) je bilo **strokovnih člankov** z referencami ali brez njih, najmanj je bilo objavljenih **znanstvenih člankov**¹³, in sicer 3 ali 0,40% vseh objav. 151 ali 41,82% strokovnih člankov je objavila Šolska knjižnica, ki ji skoraj s tretjino vseh strokovnih člankov, tj. 99 ali 27,4%, sledi Knjižnica. Drugo skupino predstavljajo revije Katarina, Vzgoja in izobraževanje ter Obvestila Republiške matične službe, s po 23, 20 in 19 objavami. V preostalih serijskih publikacijah smo našli manjše število oz. posamezne objave strokovnih člankov.

Strokovnim člankom sledijo **poročila**: 265 ali 35,86% vseh objav. Največ smo jih zasledili v revijah Knjižnica, Knjižničarske novice in Šolska knjižnica, skupaj jih je 177 ali 66,79% vseh objavljenih poročil. Revija Knjižnica je do leta 1991 objavljala tudi poročila stanovske organizacije, tj. Zveze bibliotekarskih društev Slovenije, ki jih po tem letu zasledimo v Knjižničarskih novicah. Šolska knjižnica ima rubriko Mali in veliki odmev, v kateri šolski knjižničarji v kratkih zapisih poročajo o izvedbi pedagoških ur in drugih dejavnosti v šolskih knjižnicah.

Na tretjem mestu so **poljudne objave**, ki smo jih našli 64 ali 8,66% vseh objav. Največje število poljudnih objav, tj. 30 oz. 46,87% vseh objav, je v štirinajstdnevniku Prosvetni delavec.

Ocene, tj. 30 ali 4,05% vseh objav, prevladujejo v Knjižnici, kjer jih je 14 ali 46,67% vseh ocen.

Intervjujev je bilo 16 ali 2,16% vseh objav in smo jih največ našli v Šolski knjižnici, tj. 12 ali 75% vseh intervjujev.

Preglednica št. 1: Tipologija objav

<i>tipologija objav</i>	<i>absolutno</i>	<i>%</i>
strokovni članek	361	48,85
poročilo	265	35,86
poljudna objava	64	8,66
ocena	30	4,05
intervju	16	2,16
znanstveni članek	3	0,40
skupaj	739	100

Preglednica št. 2 : Vrste objav po naslovih serijskih publikacij

¹³ Trije znanstveni članki so bili objavljeni v letih 1998 in 1999. Dva od teh sta napisali šolski knjižničarki, in sicer sta bila to povzetka diplomskih nalog dveh izrednih študentk, tretjega je napisala bibliotekarka, ki je tudi sicer raziskovala in pisala o šolskih knjižnicah. Glede na vrsto šolskih knjižnic eden govori o osnovnošolski, drugi o srednješolski in tretji o knjižnici v šoli s posebnimi potrebami.

<i>naslov</i>	<i>intervju</i>	<i>ocena</i>	<i>poljudni č.</i>	<i>poročilo</i>	<i>strokovni č.</i>	<i>znanstveni č.</i>	<i>abs.</i>	<i>%</i>
Cobiss				3	1		4	0,54
Didakta		1		6	13		20	2,7
Glasilo DPM					1		1	0,14
Geografija v šoli					1		1	0,14
Iskanja–vzgoja–prevzgoja					2		2	0,27
Jezik in slovstvo			2	1	5		8	1,08
Katarina					23		23	3,11
Knjižničarske novice		4	8	56	4		72	9,74
Knjižnica		14	8	60	99	2	183	24,76
Mladi svet			1	3			4	0,54
Novice				1			1	0,14
Ogledalo				12			12	1,62
Otrok in družina	2		2		1		5	0,67
Otrok in knjiga		1		3	1		5	0,67
Obvestila RMS				4	19		23	3,11
Okoljska vzgoja				1			1	0,14
Prosvetni delavec	2	2	30	24	5		63	8,52
Pedagoška obzorja					6		6	0,81
Popotnik					1		1	0,14
Sodobna pedagogika				10	3		12	1,76
Šolska knjižnica	12	6	6	59	151		237	32,07
Šolski razgledi			7	19			26	3,51
Vzgoja in izobraževanje		2		1	20	1	24	3,25
Zgodovina v šoli					4		4	0,54
skupaj	16	30	64	265	361	3	739	100

Pričakovano je bilo največ objav ne glede na tip članka v dveh temeljnih revijah, tj. v **Knjižnici**, 183 ali 24,8% vseh objav v 43 letnikih, kar je 4,2% povprečno na leto, in v reviji **Šolska knjižnica**, 237 ali 32% vseh objav o šolskih knjižnicah. V devetletnem izhajanju revije Šolska knjižnica je bilo v povprečju objavljenih 26,2% vseh prispevkov. Obe reviji izhajata štirikrat letno: rezultati kažejo, da je Šolska knjižnica objavila v povprečju štirikrat več prispevkov kot Knjižnica iz področja, ki ga obravnavamo, kar je razumljivo, saj Knjižnica objavlja besedila s širšega knjižničarskega področja.

Izstopata še dve reviji, podobni po svoji vsebinski zasnovi in namembnosti, in sicer Prosvetni delavec in njegovo nadaljevanje Šolski razgledi, skupaj 89 ali 12,05% objav, in Knjižničarske novice z 72 ali 9,75% objav. Glede na časovno obdobje izhajanja je bilo v Prosvetnem delavcu oz. Šolskih razgledih v povprečju 1,78 objav na leto, v Knjižničarskih novicah pa 8 objav, to je 4,4-krat več objav kot v Prosvetnem delavcu oz. Šolskih razgledih.

Zanimalo nas ni le število vseh objav o šolskih knjižnicah, marveč tudi primerjava **vseh objav s članki**, ki v celoti obravnavajo problematiko šolskih knjižnic in imajo navedene

reference. V obdobju 1945 do 1999 je bilo objavljenih 739 prispevkov. Upoštevani so vsi zapisi o šolskih knjižnicah, tako tisti, ki v celoti obravnavajo problematiko šolskih knjižnic, kot tisti, katerih osnovna problematika se nanaša na druga področja¹⁴. Ugotovili smo, da so šolske knjižnice v celoti upoštevane v 511 objavah (69,15% vseh objav), od teh pa jih je z referencami opremljenih 110 (14,88% vseh objav), kar je tudi podatkovna zbirka za analizo citiranja.

Med vsemi objavami smo izločili članke s citati, referencami oz. navedenimi viri. Ugotovili smo, da so bili do leta 1980 objavljeni le štiri članki o šolskih knjižnicah s citati, kar pomeni 35-krat več "navadnih" objav. Število člankov s citati¹⁵ se je povečalo petkrat, v devetdesetih letih pa je bilo 3,8-krat več objavljenih člankov kot v obdobju od 1945 do 1999. Primerjava med rastjo "navadnih" objav in članki med osemdesetimi in devetdesetimi leti kaže na trend naraščanja člankov. V šestdesetih letih je bilo 5% objav člankov, ki se je v sedemdesetih letih spustilo na 1% člankov med vsemi objavami, v osemdesetih letih pa povzpelo na 6,2% vseh objav in v devetdesetih na 18% vseh objav.

Zanimalo nas je, o kateri vrsti šolskih knjižnic je bilo največ objav. Vsebinsko smo objave klasificirali na tiste, ki obravnavajo osnovnošolske, srednješolske in domske knjižnice, knjižnice s posebnimi potrebami in tiste objave, katerih vsebina se nanaša na vse vrste šolskih knjižnic. Dobili smo pričakovan rezultat, največ objav o vseh vrstah šolskih knjižnic (torej nespecificirano in splošno o šolskih knjižnicah), in sicer 371 ali 50,20% vseh objav. Med vsemi objavami je bilo največ poročil, saj smo sem uvrstili poročila s posvetovanj, delovne načrte in poročila Sekcije za šolske knjižnice, poročila o seminarjih, izobraževanju, strokovnih izpitih. Strokovni prispevki obravnavajo splošno problematiko šolskih knjižnic, vprašanja zakonodaje in pedagoškega statusa šolskih knjižničarjev, sorodnih področij, kot je marketing, menedžment in informacijska pismenost, gradnja in oprema šolskih knjižnic, programe in načrte za razvoj šolskih knjižnic in predmetne skupine za knjižnično dejavnost. Osnovnošolske knjižnice so na drugem mestu – 251 ali 33,96% vseh objav, sledijo srednješolske knjižnice – 98 ali 13,26% vseh objav, knjižnice s posebnimi potrebami – 12 ali 1,62% objav in domske knjižnice – 5 ali 0,67% vseh objav.

3.1.4 Analiza avtorjev

3.1.4.1 Analiza avtorjev glede na vse objave

¹⁴ To sto predvsem področji bibliotekarstva in šolstva.

V obdobju 1945 do 1999 je 739 objav napisalo 295 različnih avtorjev in 10 korporacij. Po 1 prispevek je napisalo največ avtorjev – 190 ali 64,41% vseh avtorjev, 8 avtorjev je napisalo največji delež prispevkov, in sicer 8 ali 2,71% vseh avtorjev je napisalo 178 ali 24,08% vseh objav.

Dobljeni rezultati se ujemajo z Lotkovim zakonom, ki govori o neenakomerni distribuciji; to pomeni, da določen manjši odstotek avtorjev objavi večino publikacij. Do podobnih rezultatov so prišli tudi avtorji bibliometrijskih analiz Knjižnice (Popovič, Ambrožič in Južnič, 1984, str. 176) in Šolske knjižnice (Rešič-Rihar in Žumer, 1997, str. 17). Analiza avtoric kaže, da jih pet prihaja iz šolskih knjižnic, ki so vse še delujoče. Dve avtorici sta bibliotekarski strokovnjakinji in ena pedagoška svetovalka; dve od njih z objavami ne sodelujeta več na področju šolskega knjižničarstva oz. knjižničarstva sploh.

Tabela št. 3: Delež avtorjev glede na število objav

število avtorjev	avtor	število objav
1	Franceska Žumer	40
1	Ema Stružnik	38
1	Majda Steinbuch	36
1	Silva Novljan	22
1	Liljana Klemenčič	19
1	Martina Šircelj	12
2	Zdenka Sušec, Gorana Kreačič	11
4	Melita Ambrožič, Milena Bon, Marija Završnik, Savina Zwitter	9
3	Branko Berčič, Polona Lah Skerget, Ivan Pintarič	8
2	Ljudmila Conradi, Marjana Kobe	7

3.1.4.2 Analiza avtorjev glede na objavljene članke

110 člankov je napisalo 72 različnih avtorjev. Število avtorjev pri posameznih člankih se giblje od enega objavljenega članka na avtorja do največjega števila objavljenih člankov, tj. 16. Največ člankov pripada avtorici s 16 ali 14,54% člankov, sledi ji avtorica z 9 ali 8,18% vseh člankov in tri avtorice s po 6 ali 5,45% vseh člankov. 5 ali 6,94% avtorjev je skupaj objavilo 43 ali 39,9% vseh člankov, kar predstavlja več kot tretjino vseh člankov in je primerljivo s Knjižnico, kjer je 6 avtorjev objavilo 37,5% vseh prispevkov (Popovič, Ambrožič in Južnič, 1984, str. 176) in s Šolsko knjižnico (Rešič-Rihar in Žumer, 1997, str 17), kjer je 5 ali 20,8% vseh avtorjev objavilo 21 ali 51,2% vseh prispevkov.

¹⁵ Članek z referencami/citati ima za bralca poleg večje strokovne (znanstvene vrednosti) tudi večjo sporočilno vrednost.

Tabela št. 4: Delež avtorjev glede na število objavljenih člankov

avtor	število člankov
Majda Steinbuch	16
Gorana Kreačič	9
Ema Stružnik	6
Silva Novljan	6
Franceska Žumer	6
Savina Zwiter	5
Polona Lah Skerget	4
Milena Bon	3
Mateja Griljc	3
Hedvika Pavlica	3
Tatjana Reščič-Rihar	3
Alenka Zorko Šauperl	3
Martina Šircelj	3
Marija Golob	2
Ignac Kamenik	2
Jadranka Lasić Lazić	2
Ivan Lovrenčič	2
Milena Majzelj	2
Nada Polič	2
Darja Rome	2

3.1.4.3 Soavtorstvo

Analiza soavtorstva nam kaže, da je močno izražen individualizem, saj ima 97 ali 88,1% člankov individualno avtorstvo. Preostalih 13 ali 11,8% člankov je napisalo več avtorjev. 8 ali 7,2% člankov sta napisala po 2 avtorja, 2 ali 1,18% po 3 avtorji, 2 ali 1,18% po 5 avtorjev in 1 ali 0,9% člankov je napisalo skupaj 11 avtorjev. Tudi tu lahko le opozorimo na trende, ki veljajo v svetovnem, predvsem ameriškem bibliotekarstvu, kjer število člankov, ki jih je napisalo več avtorjev naglo narašča in več-avtorstvo nedvomno povezujejo z večjo kvaliteto raziskovalnega dela in objav na tem področju (Hart, 2000).

3.2 Analiza referenc

3.2.1 Podatkovna zbirka referenc

V analizo referenc oz. citatov je od 511 objav o šolskih knjižnicah vključenih **110 člankov**, ki imajo citirane reference, kar je **21,52% objav**, ki so v celoti obravnavale šolske knjižnice oz. 14,88 vseh objav. Skupaj imajo 804 enot citirane literature. Primerjava z bibliometrijsko analizo v reviji Knjižnica (Popovič, Ambrožič in Južnič, 1984, str. 182), kaže na 26,48% negativno odstopanje, primerjava z revijo Šolska knjižnica (Reščič-Rihar in Žumer, 1997, str.

14) pa za 9,52% pozitivno odstopanje. V reviji Knjižnica 1984 – 1986 (Steinbuch in Polič, 1997, str. 9) je bilo ugotovljeno, da je reference imelo 54,8% objav. Tako visok odstotek je posledica stopnje zahtevnosti kriterijev revije Knjižnica, saj je imela večina objav oznako referat in članek.

110 člankov ima skupaj 804 referenc, kar predstavlja **7,31 referenc** na članek. V primerjavi z revijo Šolska knjižnica s 5,35 referencami na članek in s Knjižnico, 12,35 referenc na članek, se naše število referenc približuje reviji Šolska knjižnica. Nizko število referenc kaže na nizko stopnjo "znanstvenosti" objav in s tem tudi stroke same – področja šolskega knjižničarstva. To potrjuje tudi tipologija člankov, na podlagi katerih je nastala podatkovna zbirka referenc. V podatkovni zbirki člankov, ki so nosilci referenc, smo ugotovili, da se le 3 članki (2,73%) uvrščajo med znanstvene članke, 98 (89,09%) med strokovne članke, reference smo našli tudi v poročilih, 4 (3,67%) članki, 5 (4,55%) je ocen. Področje šolskega knjižničarstva je dobilo prvi znanstveni članek¹⁶ šele v letu 1998, naslednja dva v letu 1999. Na podlagi navedenih rezultatov sklepamo, da je šolsko knjižničarstvo zelo mlada disciplina v okviru bibliotekarstva in tudi v pedagoški vedi, saj je šele začelo z znanstvenim raziskovanjem¹⁷.

3.2.2 Raziskovalna fronta

Raziskovalno fronto predstavljajo tisti članki in publikacije, ki odločilno vplivajo na nastanek novih publikacij (Popovič, Ambrožič in Južnič, 1984, str. 184). Izločili smo vse **samocitate**, 34 ali 4% vseh referenc, pri analizi raziskovalne fronte smo dobili 69 različnih naslovov, ki so bili citirani vsaj **dvakrat**.

Med največkrat citiranimi referencami imamo na prvih dveh mestih slovenske članke, in sicer članek z individualnim avtorstvom (ugledne, a žal prezgodaj preminule B. Filo) in članek, ki ga je napisalo največ avtorjev med vsemi objavami in je rezultat raziskovalnega projekta Idejni načrt razvoja šolskih knjižnic z istoimenskim naslovom članka. Omenjeni članek je mlajšega datuma, zato glede na njegovo vsebino predvidevamo, da se bo tudi v bodoče nahajal med referencami.

¹⁶ Tipologijo člankov smo preverili v podatkovni zbirki COBIB.

¹⁷ V nadaljevanju raziskave smo ugotovili, da je raziskovanje šolskih knjižnic povezano z izrednim študijem bibliotekarstva dodiplomskih študentov na Oddelku za bibliotekarstvo. Analiza citiranosti avtorjev je pokazala, da sta med največ citiranimi avtorji tudi dva profesorja z oddelka za bibliotekarstvo, ki sta študente navdušila za raziskovalno delo. Rezultati so bile objave člankov in so prirejene seminarske naloge oz. diplome izrednih študentov dodiplomskega študija bibliotekarstva.

Na tretje mesto se je uvrstila referenca tujega avtorja, ki sta jo citirali dve avtorici, Silva Novljan in Majda Steinbuch, najdemo pa jo tudi v člankih Idejni načrt razvoja slovenskih šolskih knjižnic ter Vzorčne šolske knjižnice, kjer sta prav tako sodelovali omenjeni avtorici.

V nadaljevanju z najvišjim številom referenc sledijo dela slovenskih avtorjev oz. dela avtorjev iz drugih nekdanjih jugoslovanskih republik, ki so bila citirana v času teženj po enotnem kulturnem in političnem razvoju. Knjiga How in the world do students read? se je na lestvico uvrstila s 4 citati. Tu smo upoštevali dva tuja in dva domača citata, kajti omenjena monografija, ki je bila dvakrat citirana v angleškem jeziku, je po prevodu v slovenski jezik dobila še dva citata v slovenščini.

V raziskovalni fronti sledimo veliki vsebinski razpršenosti citiranih virov. Citirani so bili dokumenti z zelo različnih področij: bibliotekarstva, pedagoškega dela, informacijske pismenosti, ekonomskih znanosti, književnosti in uradni dokumenti. Slednji kažejo na članke, ki se ukvarjajo z zakonodajnim in normativnim področjem, kar pomeni, da je šolsko knjižničarstvo šele dobivalo formalno-pravne temelje za svoje delovanje. Kljub temu da pojavnosti šolskih knjižnic sledimo od prejšnjega stoletja dalje (Hartman, 1988) so se formalno-pravne osnove delovanja standardizirale šele v 90. letih. Toda razvidno je, da obstaja nekaj temeljnih del in da so objave med seboj povezane, v nasprotju z ugotovitvami v reviji Knjižnica (Popovič, Ambrožič in Južnič, 1984, str. 184).

Preglednica št. 5: Raziskovalna fronta

avtor	naslov	jezik	vir	št.
Breda Filo	Knjižnice in pedagoški sistemi	slv	r	9
	Idejni načrt razvoja slovenskih šolskih knjižnic	slv	r	7
James E. Herring	School librarianship	ang	m	6
Ignac Kamenik, Martina Šircelj	Šolska knjižnica – medioteka v srednjem usmerjenem izobraževanju	slv	m	6
Silva Novljan	Sodobne dejavnosti šolske knjižnice s posebnim ozirom na njene bibliopedagoške naloge pri izvajanju izobraževalnega programa pri učenju branja v osnovni šoli	slv	s	6
	Vzgojno-izobraževalno delo v šolski knjižnici srednje šole	slv	m	6
Breda Filo	Informacijska pismenost	slv	r	5
Milivoj Lapuh, Marjanka Lapuh	Oblikovanje in opremljanje osnovnošolskega prostora za sodobno vzgojno-izobraževalno delo, 1978	slv	m	5
	Šolska knjižnica medioteka v srednjem usmerjenem izobraževanju	slv	m	5

Legenda: m = monografija, r = objava v serijski publikaciji, s = siva literatura

Zanimal nas je tudi vir raziskovalne fronte. Ugotovili smo, da imajo največ referenc monografije, tj. 44,11% ali 90 vseh referenc iz raziskovalne fronte. Tudi število najpogosteje citiranih dokumentov potrjuje to, saj so med tistimi referencami, ki so navedene vsaj 5-krat,

na prvem mestu monografije z 28 referencami, z 21 sledijo članki v serijskih publikacijah in šest referenc sive literature.

Preglednica št. 6: Vir objave referenc iz raziskovalne fronte

vrsta reference	absolutno	%
monografije	90	44,11
članek v serijski p.	63	30,88
članek v monografiji	19	9,31
siva literatura	16	7,84
uradni dokumenti	16	7,84

3.2.3 Analiza citiranosti avtorjev

Za razvrščanje referenc po avtorjih smo uporabili pravila za določanje značnice za bibliografski opis.

V naši podatkovni zbirki smo poiskali avtorje, ki so bili najpogosteje citirani. Pri tem smo izpustili samocitate, ki jih je bilo 37 in jih nismo upoštevali v analizi citiranosti avtorjev. Med 516 referencami, ki so imele avtorsko značnico, smo upoštevali vse tiste avtorje, ki so bili citirani najmanj dvakrat in našeli **62 različnih avtorjev**.

Primerjava pogostosti citiranosti prvih dveh avtorjev je primerljiva z analizo avtorjev v obdobju 1984 – 1986, saj sta tudi tu prvi dve najpogosteje citirani avtorici Martina Šircelj in Breda Filo, ki ju smemo uvrstiti med generacijo avtorjev, ki se z objavami ne pojavljajo več na bibliotekarskem področju in področju pedagoških znanosti. Silvi Novljan – izjemno "plodni" avtorici¹⁸ pripada tretje mesto. Na naslednji dve mesti sta se uvrstila Primož Južnič in Darja Piciga s po 13 referencami. Tako visoko število referenc je posledica objav člankov avtorjev, ki so nastali v okviru dodiplomskega študija na Oddelku za bibliotekarstvo. V člankih so ju citirali izredni študentje bibliotekarstva, ki so v reviji Šolska knjižnica in Knjižnica objavljali svoje seminarske naloge in povzetke diplomskih nalog. Velik del objavljenih citatov je siva literatura, zapiski s predavanj oz. interno razmnožena tipkopišna gradiva. Kljub temu ne smemo podcenjevati njune vloge v procesu razvoja šolskih knjižnic in predvsem šolskih knjižničarjev. Nasprotno, pomembno je, da sta z izbranimi metodami in didaktičnimi pristopi spodbudno vplivala na dvig ravni izobrazbe šolskih knjižničarjev oz. šolskega knjižničarstva. Imela sta pomembno vlogo v razvoju ozaveščanja in izobraževanja šolskih knjižničarjev na področju raziskovanja šolskega knjižničarstva in objavljanja rezultatov raziskovanja. Šele z vključevanjem višješolsko izobraženih šolskih knjižničarjev v dodiplomski študij so šolski

¹⁸ Visoko mesto objav ji pripade tudi po podatkovni zbirki COBIB, kjer je najdenih 111 zapisov (cit. 25. januar 2001).

knjižničarji dobili možnost raziskovanja svoje stroke in s tem so bili dani tudi temelji za načrtno raziskovanje šolskih knjižnic. Med vsemi vsaj dvakrat citiranimi avtorji najdemo samo eno šolsko knjižničarko, preostali citirani avtorji¹⁹ so delovali oz. delujejo v drugih vrstah knjižnic, institucij, zavodov. Pojav dveh šolskih knjižničark kot avtoric znanstvenih člankov kaže pozitiven premik ozaveščenosti šolskih knjižničarjev o spoznanju nujnosti raziskovanja njihove lastne stroke oz. prevzemu odgovornosti in skrbi za lastni razvoj.

Poleg najpogosteje citiranih avtorjev iz bibliotekarske stroke smo izločili še naslednje skupine avtorjev:

- V sedemdesetih in osemdesetih letih je bilo precej objav s področja gradnje in opremljanja šolskih knjižnic, na kar kaže 8 citatov dveh avtorjev – Marjanke in Milivoja Lapuha.
- Od začetka devetdesetih let dalje je bila najpogostejša tema v člankih pedagoško delo v šolskih knjižnicah, zato med citiranimi avtorji najdemo avtorje s področja pedagoške vede, npr. Barico Marentič Požarnik, Heleno Novak, Franceta Strmčnika, in avtorje z različnih drugih strokovnih področij in književnosti, ki so jih v pedagoških člankih, v katerih so opisane priprave na učne ure, citirali knjižničarji, npr. Berta Golob, Rene Gosciny, Anton Grad.
- Od leta 1995 dalje zasledimo povečano število člankov o informacijski pismenosti, o kateri so največ pisale Breda Filo, Silva Novljan in Majda Steinbuch, ki so v samem vrhu citiranosti avtorjev.
- Poleg nebibliotekarskih strokovnjakov se pojavijo avtorji s področja ekonomskih ved, marketinga in menedžmenta, ki sta tudi študijska predmeta na Oddelku za bibliotekarstvo.

Ugotovili smo, da so najpogosteje citirani avtorji strokovnjaki in znanstveniki s področja bibliotekarstva, pedagogike, ekonomskih ved in književnosti.

Tabela št.7: Analiza citiranosti avtorjev

Avtor	število
Martina Šircelj	27
Breda Filo	22
Silva Novljan	17
Primož Južnič	13
Darja Piciga	13
Ignac Kamenik	9

¹⁹ Tudi med avtorji vseh objav, razen v zadnjih dveh desetletjih, posebej še po letu 1991, so prevladovali strokovnjaki z drugih bibliotekarskih področij, predvsem mladinskega knjižničarstva v splošnoizobraževalnih knjižnicah oz. republiške matične službe.

Milivoj Lapuh	8
Marjanka Lapuh	8
Majda Steinbuch	8
Marko Ferjan	7
James E. Herring	6
Minka Skaberne	5
Berta Golob	4
Rene Gosciny	4
France Strmčnik	4
Jože Urbanija	4
Boško Vlahovič	4
Melita Ambrožič	3
Alojz Fink	3
William Glasser	3
Meta Grosman	3
V. Kušče	3
Marija Milenkovič	3
Helena Novak	3
Amalia Petronio	3
Mirko Popovič	3
Slobodan Radović	3
Šlajpah Mara	3

3.2.4 Viri referenc

V naši podatkovni zbirki smo uporabili shemo citiranih virov po standardih za bibliografsko obdelavo dokumentov, in sicer:

Monografije: sem so vključene knjige, publikacije s kongresnim gradivom, učbeniki, leksikoni, enciklopedije, periodični zborniki, slovarji.

Serijske publikacije: vključujejo časnike in časopise.

Siva literatura: sem so uvrščeni tipkopisi, magistrska dela, disertacije, interni dokumenti različnih organizacij, osebne arhivske zbirke.

Uradni dokumenti: to so zakoni, načrti, statistična poročila, standardi in normativi.

Elektronski viri: sem so uvrščene reference, ki so na Internetu kot elektronske knjige, elektronske serijske publikacije, podatkovne zbirke, www vstopne – domače strani, diskusijske skupine.

Analiza virov referenc kaže, da **monografijam** pripada polovica referenc. Avtorji so citirali 393 ali 48,8% monografij; 219 ali 27,2% referenc pripada **člankom** v serijskih publikacijah; 80 ali 9,9% sivi literaturi; 40 ali 4,97 % referenc je člankov v monografijah; 57 ali 7,08% referenc predstavlja sivo literaturo in 15 ali 1,8% je elektronskih virov.

Ena temeljnih značilnosti razvitih znanstvenih disciplin je v citiranju specializiranih strokovnih in znanstvenih revij. Naši rezultati kažejo, da šolsko knjižničarstvo po kriteriju citiranja

referenc ne moremo uvrščati med razvite znanstvene discipline. To smo potrdili tudi z ugotovitvijo, da imamo samo 3 ali 0,4% znanstvenih člankov o šolskih knjižnicah. Do podobnih ugotovitev so prišli tudi avtorji bibliometrične analize revije Knjižnica (Steinbuch, Polič, 1997) in Šolske knjižnice (Reščič-Rihar in Žumer, 1997). Nasprotno so avtorji za revijo Knjižnica že pred skoraj dvajsetimi leti (Popovič, Ambrožič in Južnič, 1984) ugotovili, da so avtorji najpogosteje citirali serijske publikacije, ko je šlo za celotno knjižničarstvo. Podobno tudi novejša analiza iste revije (Likar, 1997).

Podobne rezultate smo dobili v raziskovalni fronti, kjer so na prvem mestu monografije tem pa sledijo članki v serijskih publikacijah.

3.2.5 Starost referenc

Ko smo analizirali starost referenc, smo ugotovili, da ima največ referenc starost do 5 let, 484 ali 60,20% vseh referenc, sledi starost referenc 11 let in več, 168 ali 20,89%, najmanj referenc v starosti od 6 do 10 let, 152 ali 18,91%. Tudi ta analiza je primerljiva z bibliometrijsko analizo Šolske knjižnice (Reščič-Rihar in Žumer, 1997) in Knjižnice (Steinbuch in Polič, 1997), saj ugotavljamo podobna razmerja.

Tabela št. 8: Deleži citiranih virov

<i>citirani viri</i>	<i>starost referenc</i>							
	1 – 5 let		6 – 10 let		11 let in več		skupaj	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
monografije	205	25,49	83	10,32	105	13,06	393	48,8
serijske publikacije	144	17,91	50	6,22	25	3,11	219	27,2
članki v knjigah	21	2,61	6	0,74	13	1,62	40	4,97
siva literatura	58	7,21	5	0,62	17	2,11	80	9,9
uradni dokumenti	41	5,09	8	1,01	8	1,01	57	7,08
elektronski viri	15	1,86	0	0	0	0	15	1,8
skupaj	484	60,20	152	18,91	168	20,89	804	100

3.2.6. Jezik referenc

Naša podatkovna zbirka, ki obsega 804 referenc, je bila sestavljena iz 623 ali 77,4% referenc v slovenskem jeziku, s 124 ali 15,42% sledi angleški jezik, hrvaški jezik z 32 ali 3,98% referenc, 12 ali 1,49% v nemškem jeziku, 6 ali 0,75% referenc je v latinskem jeziku, 3 ali 0,37% v poljskem jeziku in po 2 ali 0,24% v ruskem in francoskem jeziku.

Vidimo, da je najpogosteje citirana literatura v slovenskem jeziku, sledijo angleški jezik, hrvaški jezik, reference v nemškem, latinskem, poljskem, ruskem in francoskem jeziku.

4 Zaključek

V analizi objav o šolskih knjižnicah v bibliotekarskih in pedagoških serijskih publikacijah v letih 1945 do 1999 smo z bibliometrijskimi metodami analizirali vse objave o šolskih knjižnicah in jih primerjali z objavami – članki, ki v celoti obravnavajo šolsko knjižničarstvo.

V drugem delu smo analizirali reference člankov, ki v celoti obravnavajo šolske knjižnice.

Bibliometrijska analiza, ki je osnova tega besedila, vključuje najdaljše obdobje objav o šolskih knjižnicah. Dobljeni rezultati so relevantni ne le za predstavitev historičnega razvoja bibliotekarskih in pedagoških objav o šolskih knjižnicah v serijskih publikacijah in njihovega vrednotenja, ampak tudi razvoja šolskih knjižnic v okviru bibliotekarstva na eni in pedagoške vloge v okviru izobraževanja na drugi. Zato so lahko tudi izhodišča za predvidevanja o nadaljnjem razvoju šolskih knjižnic, saj smo z njo lahko zaznali tako premike v tematiki, s katero se ukvarjajo strokovnjaki s tega področja, kot tudi vzroke zanje.

Kvantitativna analiza objav kaže značilnosti šolskega knjižničarstva, nekatere od njih so primerljive z bibliotekarstvom nasploh oz. ustrezajo drugim bibliometrijskim analizam - že opravljenim za področje bibliotekarstva.

Število objav o šolskih knjižnicah **po letih** se je najbolj povečalo po letu 1991, ko je začela izhajati revija Šolska knjižnica (1991), na Zavodu Republike Slovenije za šolstvo so zaposlili pedagoškega svetovalca (1991), začelo se je uvajati načrtno izobraževanje strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju (1993), na Oddelku za bibliotekarstvo je bil uveden dodiplomski študij za diplomante Pedagoške akademije (študijsko leto 1996/97).

Majhno **število avtorjev**, 8 ali 2,73% vseh avtorjev, je napisalo veliko število objav, 190 ali 25,71% vseh objav. Majhno število avtorjev, 5 ali 6,94% avtorjev, je objavilo veliko število (več kot 5 člankov) 43 ali 39,9% člankov. **Pomembno vlogo v širitvi števila avtorjev ima visokošolski, magistrski in doktorski študij na Oddelku za bibliotekarstvo.**

Na bibliotekarskem in pedagoškem področju izhajata **dve temeljni poljudni reviji in dve strokovni reviji**, kjer je največ objav. Na področju bibliotekarstva je to strokovna revija Knjižnica (183 ali 24,76% vseh objav) in mesečnik Knjižničarske novice (72 ali 9,74% vseh objav), na pedagoškem področju strokovna revija Šolska knjižnica (237 ali 32,07% vseh objav).

objav) in štirinajstdnevnik Prosvetni delavec oz. Šolski razgledi (skupaj 89 ali 12,5% vseh objav). V obeh primerih izstopata z večjim številom objav temeljni strokovni reviji – Knjižnica in Šolska knjižnica. V preostalih serijskih publikacijah smo ugotovili mnogo nižji odstotek objav oz. govorimo o razpršenosti objav.

V bibliometrijski analizi referenc smo med citiranimi viri sledili v posameznih obdobjih tipične reference, ki kažejo na trend razvoja v določenem časovnem obdobju. Do leta 1980 ne moremo govoriti o kontinuiteti, saj je bilo število referenc premajhno, da bi delali posplošitve. V 80. letih je bila to gradnja in oprema šolskih knjižnic in pedagoško delo v šolskih knjižnicah, predvsem v povezavi z medioteko, toda manj izrazito kot v naslednjem desetletju, v 90. letih informacijska pismenost in pedagoško delo v šolskih knjižnicah. **S tem lahko sledimo resničnemu razvojnemu trendu, od usmeritve h knjižnici kot prostoru, do obravnave knjižnice, kot dejavnosti, ne samo knjižnice, temveč tudi knjižničarja samega.**

Ugotovili smo, da je bilo največ (polovica vseh) objav splošnih, torej so obravnavale skupaj vse vrste šolskih knjižnic oz. problematiko šolskega knjižničarstva. Na drugem mestu so objave o osnovnošolskih knjižnicah. Zelo pozno zasledimo objave o srednješolskih knjižnicah, v 80. letih. Do tedaj so bili le trije prispevki o srednješolskih knjižnicah, od katerih pa nobeden ni v celoti obravnaval problematike srednješolskih knjižnic. Prvi razmah so srednješolske knjižnice doživele s srednjim usmerjenim izobraževanjem in uvajanjem mediotek v srednješolske knjižnice. V ta čas segajo tudi objave o pedagoškem delu v srednješolski knjižnici.

Rezultati kažejo, da je šolsko knjižničarstvo **mlado, razvijajoče se področje**; to dokazujemo z naslednjimi dejstvi:

- z nizkim številom objavljenih znanstvenih člankov – 3 ali 0,40% vseh objav,
- število člankov z referencami je zelo nizko – 110 ali 21,52% vseh objav,
- število referenc na članek je zelo majhno – 7,31 referenc na članek,
- največje število referenc je monografij – 393 ali 48,8% vseh referenc.

Pomembno je nadaljnje izobraževanje šolskih knjižničarjev, ki bodo nadaljevali s strokovnim delom v šolskih knjižnicah, a tudi z raziskovanjem. Šolsko knjižničarstvo naj bi dobilo več znanstvenih objav in s tem opozorilo nase tudi financerje šolskih knjižnic. Zato bo potrebno pritegniti k sodelovanju tudi več strokovnjakov s področja bibliotekarstva in pedagoških ved. Pomembno vlogo bo moral imeti tudi Oddelek za bibliotekarstvo, ki bo slovensko knjižničarsko in še posebej šolsko javnost seznanjal z novostmi na področju šolskega knjižničarstva v tujini in prenašal tuja spoznanja v slovenski prostor. Združitev

znanstvenoraziskovalnega in pedagoškega dela razvija področje šolskega knjižničarstva na Slovenskem.

Citirani viri

1. Hart, R. L. (2000). Co-authorship in the Academic Library Literature: A Survey of Attitudes and Behaviors. *The Journal of Academic Librarianship*, 26 (5), 339-345.
2. Hartman, B. (1969). Prizadevanja za učiteljske in šolarske knjižnice na Slovenskem dve desetletji po sprejetju šolskega zakona leta 1969. *Knjižnica*, 13 (1-4), 16-30.
3. Ingwersen, P. (2000). The international visibility and citation impact of Scandinavian research articles in selected Social Science fields: The decay of a myth. *Scientometrics*, 49 (1), 39-61.
4. Jambrovič, T., Marinčič, A., & Južnič, P. (1999/2000). Bibliometrijska analiza revije Jezik in slovstvo. *Jezik in slovstvo*, 45 (1-2), 33-44.
5. Južnič, P. (1998). Bibliotekarstvo in bibliometrija. V: *Zbornik razprav : 10 let Oddelka za bibliotekarstvo* (str. 189-200). Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo.
6. Likar, T. (1997). Analiza člankov in bibliografskih navedb v reviji Knjižnica za obdobje 1990 - 1996. *Knjižnica*, 41 (1), 107-119.
7. Novljan, S., & Steinbuch, M. (1994). *Šolska knjižnica v izobraževanju (za 21. stoletje): analiza stanja šolskih knjižnic z usmeritvijo razvoja*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
8. Popovič, M., Ambrožič, M., & Južnič, P. (1984). Nekaj značilnosti razvoja slovenskega knjižničarstva v novejšem obdobju. *Knjižnica*, 28 (3-4), 167-198.
9. Rihar-Reščič, T., & Žumer, F. (1997). Bibliometrična analiza revije Šolska knjižnica. *Šolska knjižnica*, 7 (3), 14-27.
10. Rijavec, J. (1961, 11. januar). Aktualna vprašanja našega knjižničarstva. *Prosvetni delavec*, 12 (1), 2-4.
11. Steinbuch, M., & Polič, N. (1997). Objave šolskih knjižničarjev v strokovni reviji Knjižnica (v obdobju 1984-1996). *Šolska knjižnica*, 7 (3), 6-13.
12. Tipologija dokumentov/del za vodenje bibliografij v okviru sistema Cobiss. http://izum.si/scripts/flt?1=bibliografije/tipologija_dokumentov.html&lang=WIN (citirano 12.12. 2000)
13. *Vodnik za šolskega knjižničarja v osnovni in srednji šoli ter v domovih za učence* (1999). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
14. *Vzgojno-izobraževalno delo v šolski knjižnici – mediateki* (1990). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
15. *Vzgojno-izobraževalno delo v knjižnici srednje šole* (1993). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.

16. *Vzgojno-izobraževalno delo v knjižnici srednje šole* (1995). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
17. Žagar, F. (1962, 23. maj). Ureditev šolske knjižnice. *Prosvetni delavec*, 13 (10), 5.
18. Žitnik, T., Majzelj, M., & Južnič, P. (1998). Bibliometrična analiza avtorjev, člankov in citirane literature. V *Zbornikih referatov s posvetovanj sekcije za specialne knjižnice ZBDS. Vloga specialnih knjižnic pri pospeševanju družbenega in gospodarskega razvoja. Sodobne informacijske tehnologije in njihova uporaba v specialnih knjižnicah* (str. 95-122). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.

Mag. Francesca Žumer je zaposlena na Osnovni šoli Poljane, Ljubljana kot vodja šolske knjižnice

Naslov: Zemljemerska 7, 1000 Ljubljana

Elektronski naslov: franceska.zumer@guest.arnes.si

Dr. Primož Južnič je zaposlen na Univerzi v Ljubljani, Veterinarska fakulteta, vključen je tudi v delo Oddelka za bibliotekarstvo pri Filozofski fakulteti kot zunanji sodelavec

Naslov: Gerbičeva ul. 60, 1000 Ljubljana

Elektronski naslov: primoz.juznic@uni-lj.si